

Uusi Suometar

N:o 264. – 22.10.1897

Suomalaisten osallisuus Amerikan uudisasutuksen historiaan.

Kirj. Akseli Järnefelt

Kysyppä keneltä amerikalaiselta kansakouluoppilaalta tahansa mitkä kansat ovat osallisia Amerikan vanhimpaan uudisasutukseen, saat vastaukseksi: espanjalaiset, ranskalaiset, englantilaiset, hollantilaiset, ruotsalaiset ja suomalaiset. Niin on kaikissa kansakouluhistorioissa ja niin opetetaan lapsille. Mikäli vielä opettaja tekee kysymyksen: ”Mikä on suomalaisten warsinainen asuntopaikka?” Kun saa siihen vastauksen: ”Suomi”, jättää hän asian silleen. Harwoin taitaa hänen mieleensä johtua esittää missä Suomi on tai muuten kertoa siitä.

Mutta hyvä niinkin! Suomalaisille on kumminkin annettu kunnia lukeutua niiden joukkoon, jotka ”uuden maailman” historialle ovat perustuksen panneet. Ja kylläpä isoimmista historioista sitte tarkemmin kerrotaan suomalaisten osallisuudesta tuossa työssä, osallisuudesta, mikä tosin ei ollut suuri, mutta joka tapahtui merkittävimpiin aikoihin. Suomalaisten ensimmäinen uudisasutus on sittemmin häwinnyt kokonaan. Kansalaisemme ehkä ensin sulivat ruotsalaisiin ja sitte englantilaisiin. Silloin kun 1830-luvulla viimeinen ruotsinkielinen jumalanpalvelus tuossa siirtokunnassa pidettiin ja heidän viimeinen pappinsa kuoli, oli suomalainen kansallisuus jo tykkänään häwinnyt, warmasti ei kuollut sukupuuttoon, waan sulautunut toisiin. Sen jälkeen waan paikoin kuullaan taruja wahwoista uudisasukkaista, satuja ”Pitkästä Suomalaisesta” ja kaikkialtista Printsi-kuernööristä, joka aina viimeisiin aikoihin asti on kummitellut wanhoissa ruotsalaisaikaisissa asumuksissa Pensylwaniassa ja Delawaressa.

Tuo suomalaisten osanotto ”Uuden Ruotsin” siirtokuntaan 1600-luvulla ansaitsisi suomalaisten historiantutkijain huomiota. Se on aiwan erikoinen alallaan, ja luullakseni olisi hyvä wäitöskirjan aihe nuorelle, liseniaatiksi pyrkiwälle historiantutkijalle. Tietääkseni ainoa yhtenäisempi suomenkielinen tutkimus asiasta on Yrjö Koskisen tekemä ja ilmestyi kirjassa Opiksi ja Huwiksi w. 1863. Ruotsalaisia tutkimuksia ”Uu-

Suomalaisten osallisuus Amerikan uudisasutuksen historiaan.

Kirj. Akseli Järnefelt.

Kysyppä keneltä amerikalaiselta kansakouluoppilaalta tahansa mitkä kansat ovat osallisia Amerikan vanhimpaan uudisasutukseen, saat vastaukseksi: espanjalaiset, ranskalaiset, englantilaiset, hollantilaiset, ruotsalaiset ja suomalaiset. Niin on kaikissa kansakouluhistorioissa ja niin opetetaan lapsille. Sijäksi vielä opettaja tekee kysymyksen: ”Mikä on suomalaisten warsinainen asuntopaikka?” Kun saa siihen vastauksen: ”Suomi”, jättää hän asian silleen. Harwoin taitaa hänen mieleensä johtua esittää missä Suomi on tai muuten kertoa siitä.

Mutta hyvä niinkin! Suomalaisille on kumminkin annettu kunnia lukeutua niiden joukkoon, jotka ”uuden maailman” historialle ovat perustuksen panneet. Ja kylläpä isoimmista historioista sitte tarkemmin kerrotaan suomalaisten osallisuudesta tuossa työssä, osallisuudesta, mikä tosin ei ollut suuri, mutta joka tapahtui merkittävimpiin aikoihin. Suomalaisten ensimmäinen uu-

desta Ruotsista” löytyy useampiakin, mutta suomalaisten osallisuus on hywin wajanaisesti, paikoin puolueellisestikin esitetty. Myöskin löytyy tästä amerikkalaisia tutkimuksia.

Tämän kirjoittaja ei tuo asiasta uutta esiin, mutta entisten tutkimusten perusteella esittää sitä, koska koko tämä historiallinen tapahtuma on Suomen suurelle yleisölle perin outo.

Columbuksen Amerikanlöytö toi kun tuoreen tuulenpuhalluksen homehtumaisillaan olemaan Europaan. Se muutti käsityskantoja, se uusilla kummallisilla kertomuksilla oudoista maista herätti unteloihinkin elämänintoa. Aineellisuuden harrastajat saivat kultakuumeen ja joukoittain riensivät uuteen maahan. Mullistus oli suuri, ja ”uuden maailman” löydöllä ”uusi aika” alkoi. (alkuperäisessä tekstissä katko)

retkeilijöistämme, joten Göransson jäi saksalaisen kera yhdessä kultaa etsimään. Kauan saivat he samoilla jäätiköitä ja laajoja aromaita pitkin, ennen kuin heidän onnistui löytämään ensimmäiset kultamöhkäleet. Ensimmäiset kultamuruset löysivät he ”40 mile Post” nimisen äsken sinne kohonneen kaupungin läheisyydestä. Siellä työskentelivät he sitten kauemman aikaa hyvällä menestyksellä. Syksyllä w. 1895 oli Göranssonin onnistunut saada niin paljon kultaa kokoon, että hän päätti siirtyä vielä pohjoisempaan ja ostaa sieltä itselleen oma kleiminsä. Kultamöhkäleet warmasti nahkasäkkeihin käärittynä lähti G. taas taipaleelle. Jonkun aikaa taiwallettuaan saapui hän ”Circle City” nimisen kaupungin läheisyyteen. (Tämäkin kaupunki on ihka äsken ilmoille noussut). Täällä hän osti kleimin 2,500 dollarilla. Tämä Göranssonin kleimi on 500 jalkaa pitkä kaistale kahden nuoren välissä. Täällä on hän toista vuotta kaiwanut kultaa sillä menestyksellä, että hän on nyt ”pelastettu mies” kuten itse sanoi.

Talwella 1896 saapui Göranssonin waimo miehensä luo. Samat waikudet, samat lumimyrskyt ja samat armottomat pakkaset oli G:n waimokin saanut kärsiä matkallaan Klondiken wuorille. Lämpömittari oli useinkin näyttänyt 60–70 astetta pakkasta.

Sillä aikaa kun keski- ja etelä-Amerikka saivat kamalasti kärsiä hurjain, seikkailuhaluisten kullan himoisten europalaisten takia, säilyi pohjois-Amerikka melkein tuntemattomana. Wasta sitte kun olot ehtiwät wähän järjestyä ja Europa tottua uuteen maailmaan, kääntyi siirtolaisuus pohjois-Amerikkaan.

Wiimeaikoihin asti on wanhimpana europalaisena siirtolana pohjois-Amerikassa pidetty St. Augustinea Floridan Atlantinpuoleisella rannalla. Kumminkin on nyt tultu selwille, että Pensacola, Meksiko-lahden puolella Floridaa on vielä wanhempi. Kumminkin wanhin europalainen siirtolaisuus oli espanjalaisista. Ei kauan myöhemmin (w.1534) ranskalaisetkin tuliwat osallisiksi pohjois-Amerikan uudisasutukseen. He

asettuivat kokonaan eri osaan maata kuin espanjalaiset, nimittäin nykyiseen Canadaan St. Lawrence-joen suulle. Tuo seutu on sittemmin ranskalaisen leimansa säilyttänyt aiwan nykyaikoihin asti, waikka maa on englantilaisten hallussa ollut jo hywän joukon toista sataa wuotta.

Espanjalaisten ja ranskalaisten uudisasutusten wäliin jäi iso maa-ala. Siihen älysi asettua englantilaiset. Uskonnonwainot oliwat ranskalaisia siirtolaisia ajaneet meren yli, mutta vielä enemmän ne karkoittawat englantilaisia. Englantilaisen siirtolaisuuden alku pohjistui lähemmäs espanjalaisia, nykyiseen Virginiaan. Mutta toinen vielä huomattawampi englantilainen siirtolaisjoukko saapui w. 1620 ”Mayflower” laiwalla Massachusettiin. Näin tuli englantilaiset siirtokunnat ehkäisemään niin hywin ranskalaisen kuin espanjalaisten lewenemistä rannalla.

Mutta kumminkin myös näiden englantilaisten siirtokuntain wälillä oli suuri pala maata. Osan siitä nykyisen New-Yorkin seudun oliwat hollantilaiset ottaneet omakseen (nykyisen New-Yorkin kaupungin pohja-alan ostiwat he ei paljon päälle sadan markan hinnalla intiaaneilta).

Hollantilaisen ja eteläpuolisen englantilaisen uudisasutuksen wäliin kiilautui sitte ruotsalais-suomalainen asutus, mikä tuli näin olleen keskimmäiseksi kaikista uudisasutuksista. Myöskin näyttää maaseutu olleen sopiwinta, intiaanit ystävällisimpiä, ja kaikki siinä kunnossa, että tulewaisuutta saatettiin toiwoa. Mutta yksi paha wika oli tässä. Kiila oli liian heikko, ja kun ei takaapäin lyöty sille woimaa, täytyi sen joutua tehottomaksi molempien siwujen puristaessa. Jos olisi se saanut woimaa lähettäjäiltään, olisi se ehkä tuossa tärkeässä asemassaan ollen woinut suurempaakin waikuttaa, pysyväisempääkin jälkeä tehdä. Mutta sen puutteessa wauhti uupui. Ja kun se kiila meni murskaksi, yltyi siwulla olewa puristuswoima, ja pian hollantilainenkin kiila särkyi, joten englantilaiset ainekset etelästä ja pohjoisesta pääsiwät yhtymään, ja niin jäi maa alttiiksi englantilaisuudelle.

Huomattawa on, että niihin aikoihin, kun nuo wanhimmat uudisasutukset tapahtuivat, ei toinen tai toinen siirtokunta ollut niin paljon wäkwempi, että siitä ensi waara olisi uhannut. Ruotsalaisia ja suomalaisia oli tosin wähän, mutta ei suuri ollut hollantilaisten eikä englantilaistenkaan joukko eri siirtokunnissa. Mutta hollantilaiset ja erittäinkin englantilaiset saivat emämaistaan tuntuwasti apua, jota wastoin Uuden Ruotsin siirtokunta

sai pysyä melkein sellaisenaan, miksi se oli parin kolmen siirtolaistulovuoden jälkeen jäänyt. Englantilaiset saivat parhaiten wahwistusta ja sen wuoksi ne isänniksi pääsiwätkin.

Jo Kustaa II Aadolfin hallituksen alkuwuosina alkoi Ruotsi käsittää suurwallan asemansa. Sodat Wenäjän, Puolan ja Tanskan kanssa nostiwat kansan itsetuntoa ja laajensiwat sen katantopiiriä. Ne sodat oliwat kyllä nielleet paljon waroja ja woimia, mutta tuo kulutus oli moninkertaisesti voitettu, kun kansa alkoi tuntea omaa woimaansa. Pieni kansa halusi pullistautua, ja seuraawien vuosien historia todistaa, mitä pienenkin elinwoimaisuus saa aikaan. Paitsi työlästä osanottoa 30-wuotiseen sotaan oli tuolla kansalla vielä tilaisuutta ottaa osaa – Amerikan uudisasutukseenkin.

Ruotsia alettiin jo 17 wuosisadan alusta pitää nousewana tulewaisuuden waltana ja ulkomaalaistenkin huomio kääntyi siihen. Niihin aikoihin tuli hollantilainen William Urelius (Usse-linx) Ruotsiin. Hän oli ollut hollantilaisen kauppayhtiön palweluksessa ja käynyt muutamia kertoja Amerikassa. Hän halusi päästä waikuttawampaan asemaan ja niin alkoi ehdottaa kuningas Kustaa Aadolfille, että Ruotsin, woidakseen olla suurwaltana, pitäisi esiintyä mahtawasti merelläkin, Espanjan ja Hollannin kilpailijana, sekä pitäisi muodostella kauppayhteyksiä kaukaisten maiden kanssa ja perustaa wapaita ruotsalaisia siirtokuntia wieraisiin maanosiin. Amerikkaa hän erittäin teroitti nuoren kuninkaan huomioon. Noilla toimilla voitaisi ”lewittää kristinuskoa pakanoille, laajentaa waltakunnan rajoja, täydentää waltiorahastoa, huojentaa kansan raskasta kuormaa ja antaa ruotsalaisille kaikkia maailmankaupan etuja”.

Kehoitus ei mennyt tyhjään W. 1624 sai Urelius luwan perustaa Etelämeren komppanian, jonka erikoisoikeudet wahwistettiin w. 1626. Tarkoituksena oli etupäässä liikkeenpito Ruotsin ja Amerikan wälillä. Yhtiön osakkaiksi woi päästä ulkomaalaisetkin, ja kaikki saiwat ottaa osaa yhtiön hallinnon määräämiseen siinä suhteessa kun maksoiwat kannatusta. Itse kuningas-kin merkitsi osaa yhtiöön.

Paitsi yhtiön sääntöjen wahwistusta antoi kuningas vielä julistuksen, jossa sallitaan wapaus mennä uudelle mantereelle ja perustaa sinne ruotsalainen siirtokunta, jonka welwollisuus olisi lewittää kristinuskoa Amerikan intiaaneihin.

Nyt syntyi Ruotsin waltakunnassa mahtawa

Amerikankiihko. Ylhäiset ja alhaiset alkoiwat warustautua matkalle, wieläpä innostus meni niin pitkälle että kuninkaan äiti ja Prinssi Juhana Kasimir tarjoutuiwat matkaan. Amerikkaan menoa puuhaawien joukossa oli ylhäisiä upseereja, piispoja, pappeja, kauppiaita, maanwiljelijöitä ja muuta työwäkeä.

Mutta pelkkä innostus ei riittänyt puuhaa teuttamaan. Kauppayhtiö tarwitsi tuntuwasti rahoja laiwojen warustamiseen. Mutta Ruotsi oli pitkällisten sotien kautta tullut köyhäksi maaksi. Moni yhtiön osakas jätti osakemaksunsa suorittamatta, muiden muassa itse kuningas, joka sotawaruksiin oli yksityiswaransakin uhrannut. Kumminkin asiaa oli jo siksi paljon kypsytetty, että siitä olisi epäilemättä jotakin tullut, ellei kansan huomio olisi kokonaan toiseen, sille kalliimpaan asiaan kääntynyt. Uskonweljien hätä Saksassa kaipasi apua. Ewankelisen opin puolto oli Ruotsin kuninkaalle ja kansalle rakkaampi kun siirtolan perustaminen uudelle mantereelle. Siihen riitti waroja köyhtyneeltäkin kansalta.

Kauppayhtiö pysyi silti woimassa, eikä Urelius lempituumaansa unehuttanut. Kerrotaan, että waikka Ruotsin kansan osanotto tuumaan ei näin ollen tullut yleisemmäksi, kumminkin siihen otti osaa irtain wäki, mikä halusi jossakin saada omaa maata. Hywin ristiriitaisia owat tiedot siitä, milloin ensimmäiset ruotsalaiset ja suomalaiset siirtolaiset tuliwat Amerikkaan. Enimmäkseen tarinat kertowat Uuden Ruotsin asuttamisen tapahtuneen wasta 1630-luwulla kuningatar Kristiinan aikana. Mutta löytyy wäitteitä siihenkin, että jo Urelius w. 1626 tahi 1628 wei ensimmäisen siirtolaisjoukon Amerikkaan. Tekee mieli uskoa tätä, sillä tokihan se suuri Amerikkakuume, minkä Urelius heti tulonsa jälkeen synnytti Ruotsissa, ei liene aiwan tyhjiin mennyt. Niinpä Amerikassa kerrotaankin, että kewäällä 1627 tuli sinne joukkoja Ruotsista, Suomesta ja wieläpä Liiwin ja Wironmaalta.

Ruotsalaisten tarkoitus oli saada myös saksalaiset auttamaan tuumaa, ja waltiomies Axel Oxenstjerna puuhailikin siihen suuntaan, mutta kun samaan aikaan Etelämeren komppaniaa kohtasi pahat onnettomuudet – muiden muassa anastiwat espanjalaiset ja hollantilaiset yhdeksän sen laiwoista – eiwät saksalaiset uskaltaneet antautua siihen, ja niinpä saksalaisten siirtolaisuus Amerikkaan johtuu paljon myöhäisemmältä ajalta kuin näiden pohjoisten kansain.

(Jatk.)

Uusi Suometar

N:o 270. – 29.10.1897

Suomalaisten osallisuus Amerikan uudisasutuksen historiaan.

Kirj. Akseli Järnefelt
(Jatkoa 264 n:roon.)

Yrityksen jatkaja ja uusi innostaja tuli jotenkin odottamattomalta taholta. Hollantilaisen siirtokunnan, Uuden Alankomaan (nykyisen New-Yorkin waltion) entinen kuvernööri Peter Minuit tarjoutui ruotsalaisten johtajaksi. Hän apulaisikseen sai kaksi muuta warakasta hollantilaista, Samuel Blommaertin ja Peter Spiringin.

Minuit oli kunnan mies ja oli Uuden Amsterdamin (nykyisen New-Yorkin kaupungin) perustajien joukossa huomatuimpia. Hän olikin siirtokunnan ensimmäinen kuvernööri ja oli siinä toimessa 8 vuotta (1624–1632). Hänen ajallaan mainitaan ensimmäisten ruotsalaisten, suomalaisten ja liiwiläisten (luultavasti Liwinmaalle muuttaneiden suomalaisten) tulleen hollantilaisen asutuksen eteläpuolella olemaan maahan.

Jonkin juonen kautta syöstiin Peter Minuit äkkiä pois Uuden Alankomaan kuvernööriudesta ja tilalle tuli aatelismies Walter won Twiller. Minuit poistui kokonaan maasta ja asui jonkun aikaa Hollannissa.

Helmikuussa 1637 tuli Minuit Ruotsiin, tarjoutui ruotsalaisen retkikunnan johtajaksi Amerikkaan ja pyysi myös päästä Ruotsin siirtolan kuvernööriksi Ureliuksen sijalle, joka oli kuollut.

Hän tunsu tarkkaan Amerikan olot ja kertoi, että hollantilaisten puolelta uhkaa waara uutta, nuorta siirtolaa. Hollantilaiset tahtoivat nimitäin pitää tuota maata omanaan, sillä jo ennen ruotsalaisten tuloa oli pari kolme hollantilaista uudisasutusta perustettu seudulle. Mutta Minuit, joka oli wihoissaan hollantilaiselle siirtokunnalle, wäitti, että noilla ei ollut siihen mitään omistusoikeutta, sillä wasta ruotsalaiset oliwat maan ostanteet intiaaneilta. Paitsi hollantilaisia kiisteli sen maan omistusoikeudesta myös englantilaiset, mutta nuo oikeudet luowutti Englannin kuningas Kaarle I Ruotsille jo w. 1634.

Peter Minuit sai kuningatar Kristiinan puolelleen. Waltionhoitaja Axel Oxenstjerna oli jo entisestään asian lämmin kannattaja. Samana vuonna, kun Minuit tuli Ruotsiin, tehtiin sään-

nöt siirtolaa warten ja kuningatar wahwisti ne. Siirtolan nimeksi tulisi Uusi Ruotsi, ja olisi se kuuluwa Ruotsin waltion ja lipun alle. Peter Minuit sai kuvernöörin waltakirjan. Minuit ja edellämäinitut kaksi hänen ystäwäänsä lupasiwat maksaa puolet kustannuksista ja toisen puolen maksaisi ”kolme Oxenstjerna Ruotsin hallituksesta sekä Klaus Fleming”.

Tukholmassa warustettiin kaksi Etelämeren komppanian laiwaa, ”Kalmarin Awain” ja ”Grip”. Laiwat purjehtiwat Gööteporiin elokuussa 1637 ja ottiwat sieltä siirtolaiset. Mukaan tuli pappi, insinööri, noin 50 perhettä, tarwittawia työkaluja, ruokatawaraa, karjaa, kauppakalua sekä intiaaneille suorastaan lahjoiksi aiottua tawaraa. Ruotsalaissyntyinen amerikkalainen professori, tohtori J. A. Enander antaa tuosta matkasta seuraawan kuwauksen: ”Tuuli oli suosiollinen lähtiessä. Mutta tuskin oli laiwat päässeet Pohjanmerelle kun nousi jo kamala myrsky. Purjeet repeytywät ja odotetaan joka hetki mastojen katkeamista. Mutta pelkoa ei ole matkustajissa, pumpput on alinoma käynnissä ja pyritään hollantilaiseen satamaan, mistä otetaan kauppatawaroita ja lisää elintarpeita. Lumisateella saawutaan satamaan. Myrskyn wauriot korjataan ja laiwat lähtewät uudelleen waahtoawalle maailmanmerelle. Jouluwirsi tuulen ulwonnin säästämänä weisataan, aiwan kuin ennen köyhissä, rauhallisissa kodeissa metsän ympäröimien järwien rannalla Pohjolasassa. Yhä heikommalta kuuluu tämä weisuu rannalle, yhä epäselwempinä näkywät purjeet harmaalla taustalla ja häwiäwät wiimein kokonaan taiwaanrantaan juuri samaan aikaan kun joulutulet alkawat syttyä hollantilaisissa kodeissa ja taiwaan tähdet rupeawat loistamaan purjeiden jälkiin.”

”Kuukaudet kuluwat hiljaa ja huomaamatta. Olemme maaliskuun keskiwaiheilla 1638. Iltasumu lewentyy yli ihanan Delawarejoen tummien wesien, yli alawien rantojen, mitkä aikainen kewät alkaa jo werhota wiheriäiseen waippaan, mitä koristawat moniwäriset, tuntemattomat kaswit. Nojautuneena keihääseensä seisoo rotewa intiaaninuorukainen jokeen pistäwällä niemellä ja katselee ajatuksissaan kaunista taulua, mikä awautuu hänen silmiinsä iltaruskon walossa. Yhtäkkiä hypähtää hän. Tarkka korwansa on kuullut tawatonta ääntä joelta ja hän käsi kulmilla warjottaa silmiään, woidakseen ehkä tarkalla kotkankatseellaan tunkeutua sumun läpi. Niin on hän liikumatonna kuin kuwapatsas hetken aikaa, mutta sitte syöksähtää kuin salaman iskemänä alas pit-

källeen sankkaan, korkeaan ruohistoon. Pian sen jälkeen näkyy kaksi laiwaa joelta, ne lähenewät, pyrkiwät rannemmaksi ja ankkurit lasketaan sekä joukko aseellisia sekä aseettomia nousee maalle.

Me huomaamme pian että nuo owat ruotsalaisia, jotka syksyllä lähtiwät Gööteporista etsiäkseen Amerikassa uutta kotia. Se on rotewa heimo: työhönpystywiä, uutteroita, itsenäisiä, woimakkaita talonpoikia ja käsityöläisiä sekä muutamia sotilaita, jotka owat taistelleet useampia taisteluita ”kultakuninkaan”, Hornin ja Banérin woittorikkaiden lippujen alla. Tumman sinisen, maahan pystytetyn, kullatulla ristillä warustetun lipun ympärille laskeutuwat he nyt polwilleen ja hehkuwassa rukouksessa kiittäwät Jumalaa onnellisesta matkasta myrskyisen meren yli. Sitte weisaawat he sotalaulunsa:

”Jumala omi linnamme,
Warustus wahwa aiwan,
Hän aseemme on, kilpemme
Ajalla waaran, waiwan.”

”Thmeelliseltä kuuluu tämä laulu intiaani-nuorukaisen korwiin. Muukalaisten tyyni ja arwoka esiintyminen, jopa se rehellisyys ja uskollisuus, mikä näkyi wanhempien sekä nuorempien silmissä ja kaswoissa, waikuttawat häneen ja hän tulee siihen loppupäätökseen, että nuo muukalaiset, jotka kokoontuiwat Paratiisinokaksi (Mispillion Creek nykyään) kutsutulla niemellä, oliwat toisellaisia ihmisiä kuin ne kalpeanaamaiset, joiden kanssa intiaanit tähän asti oliwat joutuneet tekemisiin ja joiden asutukset he oliwat polttaneet poroksi. Äänettömästi liukuu hän kuin käärme pitkässä ruohikossa, saapuu metsikkoon, nuosee ylös ja heittää katseen wielä kauniiseen ryhmään niemellä sekä häwiää sitte illan hämärään.”

Tämä on kaunokirjallinen kuwaus. Historia kertoo, että laiwat tuliwat ensin kukoistawaan englantilaiseen siirtokuntaan Jamestowniin Wirginiassa ja sieltä otettiin lisäksi ruokawaroja sekä jatkettiin matkaa pohjoisempaan. Maaliskuussa saapuiwat he Delawarejoelle. Ureliuksen johdolla 11 vuotta sitte tulleet siirtolaiset oliwat asettuneet niille tienoin, missä nyt on Wilmington, Delawaren huomatuin kaupunki. On omituista, että Minuit ei näitä uusia siirtolaisia pysäyttänyt aiwan samoille tienoille, waan wei wähän pohjoisemmaksi, eroittaen siten nämäkin wähälukuiset siirtolaiset toisistaan. Nähtävästi Minuilla oli tässä suurempi waltiollinen tarkoitus.

Hän tietysti otaksui, että Ruotsin waltakunnasta jatkuu wielä edelleen siirtolaisuutta ja niin joutuu wälille jäänyt ala asutuksi. Minuitin mielestä oli ruotsalaisille tärkeätä ottaa maata niin laajalti pohjoisesta kuin suinkin, etteiwät hollantilaiset ehtisi Uudesta Amsterdamista käsin niitä lujemmin liittää itseensä.

Tämä Minuitin tuuma, jota hän tarkoitti uudisasutuksen parhaaksi, tulikin wahingoksi. Maa Delawaren suupuolella on hedelmällisempää kuin ylhäällä. Paitsi sitä eli tuo ennen tullut siirtokunta sowussa ja rauhassa intiaanien kanssa. Yhteyttä noilla siirtolaisilla tietysti oli keskenään, mutta eiwät woineet niin lujasti seista wi-hollisia vastaan kuin olisi tarwe ollut.

Professori J. A. Enander, joka on sitä mielipidettä, että ensimmäiset ruotsalaiset tuliwatin Amerikkaan wasta Minuitin matkassa ja juuri nykyisen Wilmigtonin seuduille, antaa heistä seuraawan kuwauksen:

”Maaliskuun 29 p:nä 1638 saapuiwat ruotsalaiset Delawarejoen syrjäjoen Minquasin, nykyisen Christiana Creekin luo. Tässä laskiwat he ankkurinsa ja nousiwat maalle. Seutu oli Minquessa-intiaanein hallussa ja, saatuaan tiedon muukalaisten tulosta, saapui paikalle heidän mahtawa päällikkönsä Mitatsimint. Hän antoi rauhanmerkin ja kutsui muukalaiset neuwotteluun. Minuit osasi intiaanein kieltä ja selitti, että ”muukalaiset Lumimaasta owat tulleet rauhallisessa tarkoituksessa ilman wilppiä ja petosta.”

”Ikiwanhojen puiden muodostamassa lehdossa lähellä jokea pidettiin nyt pienellä aukealla ensimmäinen suuri kokous maan alkuasujanten ja uusien tulokasten kesken. Se kokous olisi ansainnut parhaimman maalarin ikuistusta. Tässä nähtiin woitoista rikas, majesteetillinen Mitatsimint moniwäriset kotkansulat mustissa kiharissaan, alempia päälliköitä ja satureita jousineen, räikeäwärisine nuolikoteloineen, tomahawkeineen, sekä skalpeineen; lääkemiehiä kummallisissa puwuisaan, ja kauwempaan joukko waimoja sekä lapsia. Toisella puolen nähtiin tyyniluontoinen, kieliä taitawa Minuit hollantilaisessa puwussa sekä woimakas nuorukainen Henrik Huyghen kantaen Ruotsin lippua. Hänen siwullaan oli harteikas urhoollinen luutnantti Måns Kling, joka oli taitawa maanmittari sekä kartanpiirustaja. Tämä ruudin polttama soturi nojautui äänetönnä suureen perintömiekkään, jolla esi-isät oliwat taistelleet Engelbrektin, Sturein ja Kustaa Waasan johdolla. Hänessä näkyi jälkiä otteluista Tillyn kroaattien

kanssa Leipzigin kedolla ja hänen kiiltävä, korkea hattunsa oli saanut useita miekaniskuja hyökätessä Wyrzburgin walleille. Puoliympyrässä Klingin molemmilla puolin oli nuorempia, musketeilla varustettuja sotureita, wankkoja talonpoikia ja työmiehiä Länsijöötasta, Smoolannista, Wermlannista ja muista Ruotsin seuduista, sekä nuorempia ja vanhempia naisia kauniissa kotiku-toisissa juhlapuuissa, joita koristi hopeasolet.

”Ruotsalaiset antoivat intiaaneille lahjoja runsaasti, että nuo wiimemainitut itsehillitse-misestä huolimatta eiwät woineet salata kummas-tustaan. Minuit kysyi nyt intiaaneilta tahtoisivatko nämä myydä Ruotsin kaikkiwaltiaalle kuningattarelle Kristiinalle joen molemmalla puolen olewan maan. Mitatsimint selitti olewan-sa walmis myymään kaiken sen maan, mikä oli Minquasin ja Bomtien niemen (nykyään Bom-bay Hook) wälillä. Toiset läsnäolewat päälliköt oliwat walmiit myymään maan pohjoiseen päin (nykyisen Philadelphian seudut). Saatuaan tie-don hinnasta ilmoittiwat ruotsalaiset maksawan-sa maasta ei ainoastaan sen mitä intiaanit myön-siwät waan wielä enemmänkin. Tämä lisäsi inti-aanien ihmettelyä, sillä ennen eiwät he niin au-liita henkilöitä olleet kohdanneet. Oikeat kaup-pakirjat tehtiin nyt hollanninkielellä. Intiaanit pistiwät siihen alle puumerkkinsä ja ruotsalaiset nimensä. Kokous lopetettiin ja ruotsalaiset sekä intiaanit erosiwat hywinä ystäwinä. Oli solmittu ystäwysside, jonka ei koskaan pitäisi katketa.”

Ja kunniallista on mainita, ettei mitkään muut uudisasukkaat tulleet niin hywin toimeen intiaanien kanssa kuin nämä pohjoisesta saapu-neet tulokkaat. Monessa muussa suhteessa tuli tämä uusi siirtokunta aikansa edelläkävijäksi. Siellä wallitsi wapaus, jota monesta muusta siir-tokunnasta puuttui. Ei siellä ollut orjia kuten oli etelämpänä asuwilla englantilaisilla.

Maan oli määrä tulla ”Ruotsin kruunulle ikuisiksi ajoiksi kuuluwaksi”. Luutnantti Kling teki kartat ja asetti rajoille patsaat warustettuna kuningattaren nimimerkillä. Myöskin samaan aikaan alkoi Minuit rakentaa Minquasin pohjois-rannalle linnoitusta, jonka nimeksi tuli Kristiina.

Hollantilaiset suuttuiwat kuultuaan tuosta warustelusta. He lähettiwät Uudesta Amsterda-mista mahtawan protestin. Mutta pohjoiset tu-lokkaat eiwät säikähtäneet. Linnoituksen raken-tamista jatkettiin sekä laiwasta tuotiin tykkejä sen walleille. Warustuswäeksi uuteen linnoituk-seen pantiin 24 miestä. Se woima ei ollut suuri,

mutta ei ne hywin mahtawia olleet muidenkaan warustukset wielä siihen aikaan.

Uudisasukkaat rakensiwat taloja itselleen ja pian rukit hyrräsiwät ja kankaankudonta helskyi. Maata muokattiin, siementä kylwettiin ja tupa-kantaimia istutettiin. Tupakan wiljelystä pidettiin hywin toiwerikkaana tulolähteenä siirtokunnalle. Myös toiwottiin paljon turkisten kaupasta sekä myös kauppayhteydestä Länsi-Intian kanssa.

Laiwat palasiwat takaisin Ruotsiin ja siirtolai-set saiwat ruweta tulemaan toimeen omin hoteinsa. Paha onnettomuus kohtasi siirtokuntaa siinä, että Peter Minuit hukkuu matkallaan Länsi-Intiasta.

Ruotsi tarwitsi 30-wuotisen sodan jatkoon kaikki woimansa ja niin ei se woinut kyllin pon-tewasti katsoa siirtolan etua. Kuwernööriksi lähe-tettiin kyllä Pietari Hollander –niminen ruotsalai-nen, mutta hänkin oltuaan puolitoista vuotta toi-messaan palasi takaisin Ruotsiin.

Siirtolaiset oliwat melkein ilman mitään tur-waa. Intiaaneja heidän ei kyllä tarwinnut pelätä, mutta hollantilaiset oliwat waarallisempia.

(Jatk.)

Uusi Suometar

N:o 271. – 30.10.1897

Suomalaisten osallisuus Amerikan uudisasutuksen historiaan.

Kirj. Akseli Järnefelt
(Jatkoa 270 n:roon.)

Wihdoin jouti Ruotsin hallitus kääntämään enem-män huomiota uuteen siirtolaan. Kuwernööriksi lähetettiin ewerstiluutnantti Johan Printz, ja tä-män aikana siirtokunta sai waurastua sekä eli ehkä onnellisimmat itsenäisyyden päiwänsä. Pritzin mukana tuli kaksi purjelaiwaa. Myös tuli nyt uusi pappi ruotsalaisille, etewä saarnamies Johan Campanius. Luultawasti edellinen pappi, Remrus Forkillus oli kuollut. Printz saapui jouk-koineen siirtokuntaan helmikuussa 1643 oltuaan matkalla 150 päiwää.

Mukana tulleet uudet siirtolaiset asettuiwat Kristiinalinnoituksen lähistölle. Wähän ylem-mäksi rakennutti kuwernööri Printz asunnokseen komean linnakartanon (joka wasta muutamia vuosia sitte joutui tulen uhriksi oltuaan kauan

aikaa autiona, koska pelättiin Printzin kummittelemista siinä). Tämän kartanon turviin rakennettiin kirkkokin w. 1644. Se on nykyään Wilmingtonin kaupungin vanhin muistomerkki.

Kuvernööri Printz oli oikeutta rakastawa ja rauhallinen mies. Hänen käytöksensä intiaaneja kohtaan oli niin ystävällistä, että nuo pitivät ruotsalaisia ja suomalaisia ystävinään. Printz opetti uudisasukkaille sotataitoa ja lisäsi varustusväkeä linnaan.

Ruotsalaista uudisasutusta lawennettiin aina nykyiseen New Jersey'n valtioon asti Trentonin kaupunki tienoille. Tämä laajennus pohjoiseen lisäsi waan enemmän hollantilaisten wihaa siirtokuntaa kohtaan. Hollantilaiset olivat monilukuisemmat ja ruotsalais-suomalaisten menestys kadehtitutti heitä. Uudessa Ruotsissa onnistui maanviljelys niin hywin, että sieltä myytiin wiljaa englantilaisillekin, jotka käviwät tekemässä kauppaa Delawarejoella.

Ruotsalaiset osteliwat ja waihtoivat maata intiaaneilta, joten saivat aina waan enemmän alueta haltuunsa. Jos siirtolaisuutta olisi isommassa määrässä jatkunut, olisiwät ehkä siirtokuntalaiset jaksaneet kauwankin itsenäisyyttään säilyttää. Uusia kyliä, linnoja sekä kirkkoja laitettiin.

Tähän aikaan oli hollantilaisilla Uuden Alankomaan kuvernöörinä karski, sotaisa herra Peter Stuywesant. Estääkseen Uuden Ruotsin menestystä anasti hän hollantilaisten haltuun Delawarelahden rannat, joten ruotsalaiset menettiwät wapaan merikauppansa.

W. 1653 kirjoittaa kuvernööri Printz asiain tilasta Ruotsin waltiohoitajalle Axel Oxenstjernalle seuraawaa:

”Meitä siirtolaisia on täällä yhdellä koolla noin 200 sielua. Me woimme hywin. Uudisasukkailla on tuottawa maanviljelys ja karjanhoito. Kumminkin halu kotimaahan on monella ääretön. Siitä on jo wiisi ja puoli vuotta, kun olemme wiimeksi kotimaasta saaneet tietoja. Kauppa englantilaisten kanssa on lakannut hollantilaisten sulettua satamamme. Ainoastaan turkiksien kauppaa woimme tehdä Susquehanna-intiaanein kanssa. Hollantilaiset owat muuten olleet rauhallisia, mutta he rakensiwat kumminkin keskellemme linnan, nimeltä Kasimirlinna, ja 26 perhettä hollantilaisia tuli linnan ympäristölle uudisasukkaiksi.

”Pois-ajaa heitä on turhaa. Meitä on liian wahan. Enemmän pitäisi wäkeä tulla Ruotsista, muuten menee hywä alku, kauniit rahat ja työ

hukkaan. Intiaanein kanssa olemme olleet parhaassa sowussa, vaikka owat nyt hollantilaiset saaneet nekin wahan kylmemmiksi.”

Jo samana vuonna palasi Printz itse Ruotsiin. Siellä sai hän taas hallituksen kääntämään huomiotaan siirtokuntaan. Silloin (w. 1653) lähetettiin kaksi laiwaa, ”Wisnar” ja ”Örnen” matkalle. Kuvernööriksi nimitettiin sotainen herra Johan Klaudius Rysingh. Hänen mukaansa annettiin 60 taitawaa sotilasta ja joukko ampuma-aseita. Siirtolaisia sopi laiwaan 150, mutta paljon jäi aikowia tilan ahtauden takia Gööteporiin. Päästyään Delawareen häwitti Rysingh heti Kasimirlinnan sekä kohteli ylpeästi hollantilaisia.

Siirtokuntaan waukutti awuntulo wirtikstäwästi. Insinööri Pietari Lindström teki Delawaren kartan ja pani säännöllisen perustuksen Kristiinakaupungille Delawareessa.

Intiaaneja koetti kuvernööri Rysingh saada lujemmin kannattamaan siirtokunnan asiaa. Kesäkuussa 1654 saapuiwät intiaanit suureen kokoukseen, mikä pidettiin Printzin linnakartanossa. Kysymys oli siinä alistua Ruotsin kuningattaren suojeluksen alle. Hollantilaiset olivat koettaneet intiaaneja houkutella pois ruotsalaisten ystäwydestä, sanoen muiden muassa, että ruotsalaisten tulon takia on kuolewaisuus intiaanien kesken ollut tawallista suurempi. Muutamat intiaanit epäluuloisina nurisiwätkin tästä. Mutta päällikkö Noaman ei suwainnut nurinaa. Hänen mielestään oliwat ruotsalaiset warsin hywää wäkeä. Hän osotti ruotsalaisten tuomia lahjoja ja sanoi: ”Katsokaa miten paljon he owat tuoneet meille lahjoja ystäwyytensä osoitteeksi.”

Päätökseksi tuli, että intiaanit wakuuttiwät ystäwyysliiton olewan entistä lujemman. Jos joku aikoi tehdä ruotsalaisille pahaa, hyökätä heidän päälleen päiwällä tai yöllä, olisiwät nämä intiaanit heti walmiit auttamaan. Wielä kehoitettiin päällikkö ruotsalaisia asettumaan Passyakjoen warsille, missä asui paljon intiaaneja; sieltä woiwät he ostaa helpolla maata. Ja kerrotaan useita uudisasukkaita, erittäinkin suomalaisia asettuneen Passyakin warsille.

Mutta joskin intiaanein kanssa oli näin hywä wäli, särkyi se toiselta puolen kokonaan hollantilaisten kanssa. Kasimirlinnan kukistus sekä yleensä Rysinghin käytös herätti katkeruutta Uudessa Alankomaassa. Stuywesant tietysti oli walmis sotaan. Kesällä 1655 warusti hän 5 sotalaiwaa ja lähti 600 sotamiehen kanssa Uudesta Amsterdamista kukistamaan ruotsalaista siirto-

laa. Itse rampa, mutta rohkea Stuywesant oli retkeä johtamassa. Delawaren suulle saapuiwat he syyskuun 5 päivänä.

Salmen suulla oli pieni ruotsalaisten varustuspaikka, jonka hoitajana oli urhoollinen ja pelkäämätön luutnantti Swen Skute. Useita päiviä kului ennenkun hollantilaiset ehtivät kukistaa Swen Skuten. Sitte alkoi Kristiinalinnan piiritys. Kaksi viikkoa sai Stuywesant käyttää kaikkia voimiaan, kunnes wihdoin sai linnoituksen walloitetuksi.

Mutta silloin oli Uuden Ruotsin itsenäisyyshän lopussa. Kustaa Aadolfin kaunis tuuma oli mennyt myttyyn.

Kumminkaan ei itse siirtolaisten asemassa tuo tapaus suurempaa muutosta vaikuttanut. Heille annettiin joko lupa mennä takaisin wanhaan maahan tai tunnustaa Hollannin yliwaltaa. Harwa lienee muuttanut pois. Saiwat woitetut kyllä tuntea toisiaan Stuywesantin ankaruutta, mutta sillenkin tuli loppu.

Yhdeksän vuotta ehti kulua Uuden Ruotsin walloituksesta, kun hollantilaistenkin heruus päättyi. Englannin kuningas luowutteli hollantilaisten maita kuten omiaan ja wihdoin tuliwat englantilaiset todellisestikin ottamaan Uutta Alankomaata haltuunsa. Stuywesant aikoi asettautua päälle hyökkääwiä wastustamaan, mutta hän oli jo siksi paljo suuttanut Uuden Amsterdamin asujamia korskeudellaan, että nämä katsoiwat paremmaksi tulla Englannin alle kuin kantaa Stuywesantin ijestä.

Niin tuliwat englantilaiset Uuden Alankomaan samoin kuin myös Uuden Ruotsin isänniksi. Tästä muutoksesta ruotsalais-suomalaiset waan woittiwat. Englantilaiset oliwat nyt murtaneet ne molemmat kiilat, mitä oli heidän asutustensa wälissä. Nyt oliwat he yksin wallitsewina. Uusi Amsterdam muutettiin nimeltään New Yorkiksi ja Uusi Ruotsi sai nimensä Virginian kuwernööristä, lordi Delawaresta. Englannin kieli alkoi kaswaa, englantilaiset tawat yleisentyä ja Englannin laki warttua. Hollanti menetti ensimmäisen asemansa maailman kauppakansana. Eikä Ruotsin puolelta tehty mitään yritystä menetettyjen maiden takaisin saamiseksi.

Englantilaiset eiwät mitenkään hätyyttäneet ruotsalais-suomalaisia siirtolaisia. He saiwat pitää täyden persoonallisen wapautensa, kielensä ja tapansa. Näin ollen ruotsalaiset ja suomalaiset olisiwat ehkä kauwankin woineet säilyä kansallisuuksilleen.

Mutta nyt esiintyi näyttämölle henkilö, joka ehkä enemmän kuin kukaan muu on vaikuttanut Amerikan uudisasutuksen historiaan. Hän oli William Penn, warakas aatelismies Englannista. Penn oli kweekari (Englannin körttiläinen). Kun kweekarien lahkolaisia wainottiin Englannissa, päätti jaloluontoinen William Penn kulettaa heitä Amerikkaan, missä saisiwat häiritsemättä palwella Jumalaa omalla tawallaan.

Sattumus ohjasi Pennin kweekareineen Delawarejoelle aiwan ruotsalais-suomalaisen asutuksen keskeen. Tämä tapahtui w. 1682. Penn osteli maita intiaaneilta, suomalaisilta ja ruotsalaisilta. Hän perusti weljesrakkaudelle pyhitetyn kaupungin Philadelphian jotenkin lähelle suomalaisten warsinaisia asumapaikkoja. Kaupunki alkoi roimasti kaswaa ja pian oli se suurin ja huomattawin kaupunki uudella mantereella. Toista sataa vuotta oli se johtawassa asemassa ja wielä on kolmas Amerikan kaupungeista wäkilukunsa puolesta.

Kweekarien tultua jakaantui ruotsalais-suomalainen siirtokunta kahtia. Alempana nykyisen Wilmingtonin seuduilla oli heillä kirkko ja muuten wanhin pesäpaikka. Sitte asui heitä Delawarejoen molemmin puolin harwassa toisistaan. Philadelphiaan tuli pian toinen ruotsalaisten kirkko. Ruotsalaista asutusta ulettui joen warta myöten paljon tuolle puolen Philadelphiam. Suomalaisia lienee enin osa asunut nykyisen Chesterin kaupungin seudulla, sillä siellä wieläkin on paikannimiä sellaisia kuin Finland ja Lapland. Nämä owat waan muutaman engl. peninkulman päässä nykyisestä Philadelphiasta sekä on niissä omat postikonttorit y. m.

W. 1693, eli 11 vuotta kweekarien saawuttua, kirjoittaa muudan John Tekelin Neu Gotenburg-nimisestä paikasta seuraawaa:

”Tämä maa on warsin rikas tuotteistaan. Paljon lähetämme naapureillemme vuosittain leipää, jywiä, jauhoja y. m. Meillä on, kiitos Jumalan, kaikenlaista riistaa saatawana, kuten kaloja ja metsäeläwiä. Waimomme ja tyttäremme kehääwät, kutowat ja walmistawat waatteita. Me elämme sowussa ja rauhassa intiaanien kanssa ja toiwomme tuon sowinnollisuuden kestävän. Waikka jouduimmekin pois Ruotsin wallan alta, on meitä hywin kohdelleet hollantilaiset samaten kuin englantilaisetkin.”

Toinen uudisasukas kirjoittaa: ”Köyhyydestä ei täällä tiedetä mitään. Jokaisella on riittäwät tulot. Intiaanit owat olleet kunnan ystäwiä kohtaamme. He owat olleet suopeampia meille kuin

englantilaisille. Omalla kielellään kutsuvat he meitä omaksi kansakseen. He owat warsin halukkaat oppimaan katekismusta, joka on heidän kielelleen käännetty. Meitä on noin tuhannen ruotsia puhuua, ja muutamia satoja suomalaisia, jotka asuvat wähän erillään intiaanein naapurina. Monta meistä on kuvernööri Markhamin palveluksessa: tuomareina, kapteeneina, insinööreinä ja konstaapeleina.”

Erittäin huomattawa tuossa ruotsalais-suomalaisessa siirtokunnassa on jumalanpelko ja opinrakkaus. Waikka heillä ei tiedetä kouluja olleen (ehkä kumminkin on ollut kyläkouluja), owat he kotonaan harrastaneet lukemista. Piplia ja Luteeruksen katekismus sekä wirsikirja oliwat niitä lähteitä, joista he ammensiwat hengellistä rawintoa. Papeja myös ruotsalaisilla oli.

(Jatk.)

Uusi Suometar

N:o 274. – 3.11.1897.

Suomalaisten osallisuus Amerikan uudisasutuksen historiaan.

Kirj. Akseli Järnefelt
(Jatkoa 272 n:roon.)

Kustaa II Aadolf kehoituksessaan Amerikkaan siirtymiseen ajoi myös sitä päämäärää, että nuo uudisasukkaat lewitteisivät ewankeliumin puhdasta oppia intiaaneihin. Ja se suuren kuninkaan toiwo tulikin kauniisti toteutetuksi. Tuosta Uuden Ruotsin siirtokunnasta lähti ensimmäiset ewankeeliset lähetyssaarnaajat intiaanien keskuuteen. Pastori Juhana Camponius on erittäin tämän suhteen kiitosta ansaitsewa. Luteeruksen katkismus käännettiin intiaanikielelle ja ilmestyi w. 1696 Tukholmassa kuningas Kaarle XI:n käskystä. Sitä lewitettiin melkein jokaiseen wigwamiin (intiaanimajaan) Delawarejoen rannamilla.

Ruotsinkielisiä jumalanpalveluksia pidettiin melkein ilman katkeamista tuon siirtolaisasujamiston keskuudessa aina wuoteen 1831, siis lähes kaksisataa wuotta. Silloin kuoli ruotsalaisten viimeinen pastori Nikolaus Collin siirtokunnassa 87 wuoden wanhana. Sen jälkeen muuttui jumalanpalvelukset ruotsalaisten viimeisessä

kirkossa, tunnetussa ”Wanhassa ruotsalaisessa kirkossa” Philadelphiassa englanninkielisiksi.

Silloin oli jo ruotsalainen kansallisuus sulanut yleiseen amerikalaiseen. Suomalaiset oliwat jo aikaisemmin kieleltään häwinneet. – Eiwätpä myöskään Uuden Ruotsin kukistajat, hollantilaiset, ole woineet kansallisuuttaan säilyttää Amerikassa. Kaikki on sulanut englantilais-amerikalaisuuteen.

Tähän saakka olemme käsitelleet siirtokunnan historiaa yleensä poikkeamatta enemmälti suomalaisiin. Tässä siirtokunnassa käwi, kuten yleensä niihin aikoihin, että Ruotsin suuruuden takia ei hawaittu suomalaisia. Meidän kansamme sai waan ”kunnian” olla tekemässä tässäkin pienen palasen Ruotsin historiaa.

Yrjö Koskisen arwelun mukaan tuliwat ensimmäiset suomalaiset Amerikkaan wasta helmikuun 15 p:nä 1642 kuvernööri Juhana Printzin seurassa. Mutta toiset tiedot kertowat Wermlannista, Liiwinmaalta ja Suomesta tulleen siirtolaisia jo Ureliuksen matkassa. Hywin luultawaa on myös, että suomalaisia tuli Amerikkaan Peter Minuitinkin matkassa.

Kuvernööri Printz rakensi linnan, Uuden Gööteporin hiukan etelämmäs nykyistä Philadelphiaa. Tästä linnoituksesta ylöspäin oli Korsholman linnoitus. Ehkäpä silläkin tienoin lienee asunut suomalaisia. Noin peninkulman päässä Gööteporista alaspäin oli Upland-linnoitus. Siitä hiukan alas, noin Gööteporin ja Kristiinan keskewälissä, oli paikka, jota intiaanit kutsuiwat Chamassung. Siirtolaiset antoiwat tälle seudulle nimeksi New Finland, koska siinä asuiwat enimmäkseen suomalaiset yhdessä rypäjäkssä. Tämä suomalaisten wanhin asuinpaikka Amerikassa on noin kolmisen peninkulmaa Philadelphiasta lounaaseen päin. Nykyisin kutsutaan sitä nimellä Marcus Hook.

Jokaisessa siirtolaislaidassa, mikä saapui myöhemmin Uuteen Ruotsiin, oli aina suomalaisia joukossa. Lukumäärää ei woida tarkalleen sanoa, mutta kuudennentoista sataluwun lopulla oli suomalaisia Amerikassa muutamia satoja. Ja ettei ne sukupuuttoon häwineet, siitä woidaan olla warmoja. William Penn sanoo, että heillä oli kauniita lapsia ja melkein joka huone täynnä: ”Harwa löytyy, jolla ei ole kolme, neljä poikaa ja yhtä monta tyttöä: muutamilla on kuusi, seitsemän ja kahdeksankin poikaa.” Wielä lisää Penn arwostelussaan: ”Ja minun täytyy sanoa heidän kunniaukseen, – näen harwassa raittiimpia ja ah-

kerampia nuorukaisia.”

W. 1647 ja sitä seuraavina on siirtymisien kautta suomalaisten luku lisääntynyt. He owatkin warsin suurella halulla lähteneet matkaan. W. 1649 mainitaan Ruotsin neuvoskunnan pöytäkirjoissa, että 300 suomalaista oli pyytänyt päästä Uuteen Ruotsiin. Mahdollisesti owat he wähitellen tulleetkin.

Kowa oli siihen aikaan suomalaisten tila niin hywin emämaassa kuin sen eurooppalaisissa siirtokunnissa. Ne suomalaiset, jotka oliwat Ruotsiin muuttaneet, saivat kokea kowaa sortoa ja siksipä he oliwatkin halukkaita muuttamaan. Suomalaiset Ruotsissakin harjoittiwat wanhan tawan mukaan kaskiwiljelystä ja tämän wuoksi saivat kestää wainoa. Wieläpä kerran määräsi kuningas, että jos sikäläiset suomalaiset eiwät rupea oppimaan ruotsia, on heidän muutettava pois. Siksipä he halusiwat joukolla muuttaa Amerikkaan. Kerrotaan, että w. 1664 oli heitä saapunut Amsterdamiin Hollannissa useita perheitä, kaikkiaan 140 henkeä, wanhoja ja nuoria, jotka oliwat menossa Uuteen Ruotsiin. Harwa heistä osasi ruotsia ja oliwat jotenkin kurjassa tilassa. He oliwat kotoisin Ruotsin puolelta, Medelpadista, Niuruntajoen seuduilta, Sundswallin, Bergsjön ja Torpan pitäjistä. He oliwat myyneet kaiken omaisuutensa ja lähteneet onneaan etsimään. Omilla hewosillaan oliwat he kulkeneet Kristianiaan ja sieltä hollantilaisessa laiwassa etemmäksi. Mahdollisesti he pääsiwät Hollannista ensin New-Yorkiin ja sitten wähitellen painautuiwat Delawareen.

Kun hollantilaiset w. 1654, kuwernoöri Stuywesantin johdolla walloittiwat Uuden Ruotsin, oli rauhanehdoissa, että ruotsalaiset ja suomalaiset saawat wapaasti lähteä pois, jos eiwät halua taipua hollantilaisten alle, mutta jos mieliwät jäädä, saawat pysyä tunnustuksessaan ja pitää papinsa. Aikomus lienee useimmilla ollut lähteä takaisin wanhaan maahan, sillä waan 19 miestä teki uskollisuuswalan hollantilaisille. Mutta siirtokunta oli jo niin rakkaaksi käynyt, että harwa lienee todella lähtenyt takaisin meren yli.

Hollantilaiset eiwät olleet hywiä isäntiä. Epäluulonalaisia henkilöitä, warsinkin niitä, joiden epäiltiin olewan liian ystävällisiä intiaaneille, jotka rakastiwat suomalaisia ja ruotsalaisia, mutta wihasiwat hollantilaisia, muutettiin heti Uuteen Amsterdamiin.

Suomalainen Antti Jurgen mainitaan olleen ensimmäinen Uuden Ruotsin asujamistosta, joka

teki uskollisuuswalan Hollannille. Hollantilaiset asettiwatkin hänet aliwoudiksi Uuden Ruotsin woitetuille asujamille. Yliwoutina oli hollantilainen Yrjö wan Duke. Weroa oli suomalaisen perheen maksettawa hollantilaisille waan 5 tai 6 hollantilaista floriinia wuodessa, siis ei kowin paljon.

Senpä wuoksi tuliwat siirtolaiset wielä walloituksen jälkeinkin oikein hywin toimeen. Kotiin kirjoittiwat he houkuttelewia kirjeitä ja niin saivat suomalaisia wielä jälkeinkin päin muuttamaan. He kutsuiwat siirtolaansa paratiisiksi.

Elintapa oli muuten melkein samallaista kuin wanhassakin maassa. Maanwiljelys oli tärkein elinkeino. Lokakuun alussa kylwettiin nisut ja rukiit sekä leikattiin sitte kesäkuun lopulla. Ohrat ja kaurat kylwettiin huhtikuussa ja walmistuiwat heinäkuun puoliwäliin. Tattaria wiljeltiin myös sekä uutta wiljalajia, maissia, jota nimitettiin intiaaniohraksi.

Se, että suomalaiset eliwät sowussa intiaanein kanssa, lisäsi paljon elämisen huolettomuutta. Ei tarwinnut elää jännityksessä eikä suurin sotawarustuksissa ainakaan hollantilaisten walloituksen jälkeen.

Intiaanit owat, kuten tunnettua, tawattoman himokkaita wäkijuomiin. Rommilla waihtoiwat ruotsalaiset ja suomalaiset heiltä halwalla arwokkaita nahkoja ja turkiksia. Kumminkin mainitse William Penn suomalaisia rehellisiksi, rotewiksi, ahkeroiksi, raittiiksi ja kelpo ihmisiksi, jotka ”kunnioittawat esiwaltaa, käyttäytywät siiwosti englantilaisia kohtaan ja owat ystävällisiä”.

Sattui kumminkin pari ikäwää tapausta, jotka wähän himmensiwät suomalaisten mainetta. Niihin aikoihin jolloin englantilaiset walloittiwat hollantilaisten maat, tuli eräs Königsmarck-niminen petturi uudisasujanten joukkoon ja nosti kapinan uutta hallitusta vastaan. Suomalaisista sai hän monta seuralaista. Kapina tukahdutettiin ja Königsmarck ajettiin polttomerkki otsassa pois maasta. Mutta hänen seuralaisensa menetiwät tilansa ja tuliwat suureen wahinkoon.

Toisen häiriön teki eräs Marcus Jacobus niminen suomalainen, jota yleensä kutsuttiin nimellä Long Finn (Pitkä suomalainen). Hän oli puhunut pahaa hallituksesta ja joutui sen wuoksi kiinni. Oikeudessa syntyi hankaluutta siinä kun löytyi suomalaisia wieraita miehiä, mutta ei löytynyt kunnollista tulkkia. Ruotsalaiset eiwät ymmärtäneet suomea. Suomalaiset eiwät osanneet ruotsia eiwätkä englanninkieltä. Asia lie-

nee päättynyt niin, että Pitkä Suomalainen sai rangaistukseksi seisoa häpeäpaalussa sekä sitte raippoja wanhan Ruotsin lain mukaan. Tämä tapahtui w. 1690.

Ruotsin hallituksen puolelta ei pidetty suomalaisista Amerikassa minkäänlaista huolta. Suomalaiset eiwät saaneet omakielisiä pappeja eiwätkä omakielisiä kirjoja. Heitä koetettiin nähtävästi ruotsalaistuttaa täällä niinkuin muuallakin.

Wihdoinkin Gööteporin pormestarin Juhana Thelinin ehdotuksesta w. 1692 kirjoitti Ruotsin kuningas Kaarle XI Turun piispa Gezeliukselle ja pyysi hänen toimittamaan papiksi wihityn nuorukaisen, 30 suomalaista raamattua ja 200 wirsikirjaa, jotka kuningas halusi lähettää Amerikkaan. Mutta papiksi ehdoteltu jumaluusopin ylioppilas Kaarlo Thelin tuli seuraawana vuonna pitäjänapulaiseksi Lemussa. Ja muutenkin jäi koko lähetys toimittamatta.

Toukokuussa 1693 saapui suomalaisilta Amerikassa omituinen kirje Ruotsiin. Siinä he sanowat, etteiwät he tarwitse omakielistä pappia, ”sillä me ymmärrämme kaikki ruotsia”. Tämän kirjoituksen alla on wielä puhtaasti suomalaisia nimiä, mutta sittekään ei sitä voida pitää muuna kuin ruotsalaisten juonena. Kun muistetaan, että suomalaiset juuri muutamia vuosia ennen eiwät osanneet edes siksi paljon ruotsia, että olisiwat oikeusjutussa woineet toistensa tulkkina olla, ei

woi muuhun käsitykseen tulla kuin että tämä kirje wuodelta 1693 ei puhu totta.

Suomalaiset eiwät koskaan ole osoittaneet liian herkkää taipumusta ruotsalaistumiseen. Nytkin eliwät he omaa elämänsä, hiukan erillään ruotsalaisista. Luultawaa on, että heidän kielensä säilyi wielä 18.lle toista vuosisadalle. Kun ei suomalaisten kielen säilymisestä mitään huolta pidetty, ei woida ihmetellä, että lopulta se kuoli ja suomalaiset muuttuiwat puhtaiksi amerikalaisiksi.

Perheluettelon mukaan wuodelta 1693 mainitaan, että silloin oli siirtokunnassa suomalaisia ja ruotsalaisia yhteensä 939 henkeä. Nimissä tawataan monta suomalaista. Mitä heidän jälkeläisistään on tullut, ei tiedetä. Osaltaan owat he kumminkin Amerikan kansallisuutta lisänneet.

Aihetta olisi suomalaiselle historiantutkimukselle tässäkin tapahtumassa, joka on yksi kuwaawa ilmiö Ruotsin suuruuden ajalta. Suomalaiset owat siinäkin saaneet olla ”äänettäminä osakkaina”. Suomalaisten kansallisista asioista ei emämaan puolelta pidetty minkäänlaista huolta. Suomalaisuus oli tuomittu kuolemaan, muukalaisuuden nieltäväksi. Yrjö Koskinen sanoo tuon huolimattomuuden emämaan puolelta kipeästi loukkaawan kansallistuntoamme.

Katsottakoon että pidetään parempaa huolta nykyisistä siirtolaisista, ettei uutta, wielä pahempaa loukkausta saada kansallistunnollemme!

Tekstin puhtaaksikirjoitus ja taitto:

Siirtolaisuusinstituutti

<http://www.migrationinstitute.fi>

Alkuperäistekstit haettavissa

Historiallisesta sanomalehtikirjastosta osoitteessa:

<http://digi.lib.helsinki.fi/sanomalehti>

Yksittäisen lehden numero löytyy helpoimmin
sivuston **selailu**-toiminnon kautta.

Kansalliskirjaston DIGITOIDUT AINEISTOT

Suomeksi | På svenska | In English

Etusivu

Sanomalehdet

Pienpainatteet

Aikakauslehdet

Muut tietokannat ja verkkoaineistot

Pikahaku

Hae

HISTORIALLINEN SANOMALEHTIKIRJASTO

Pääsivu

Selailu

Haku

Tarkennettu haku

Artikkelihakemisto

Palaute

Tervetuloa tutustumaan Suomen historiaan ja menneeseen
aikaan vanhojen sanomalehtien kautta!

för Helsingfors och L